

Inhoud

Verantwoording	2
Onderzoek m.b.v. Verpondingsboeken	2
Toelichting op de kolommen	6

Totale index verponding westelijke Zaanstreek, alfabetisch op achternaam

Verponding **Assendelft** op oorspronkelijke volgorde

Verponding De Drie Dorpen (**Koog aan de Zaan, Zaandijk, Wormerveer**)
op oorspronkelijke volgorde

Verponding **Krommenie** op oorspronkelijke volgorde

Verponding **Westzaan** op oorspronkelijke volgorde

Verponding **Westzaandam** op oorspronkelijke volgorde

Verantwoording

Deze index is een "afscheidscadeautje" aan zowel mijn collega's als de bezoekers van het Gemeentearchief Zaanstad. Ik heb hem samengesteld in de laatste maanden voor mijn vertrek bij het Gemeentearchief per 1 november 2006. De verpondingsboeken zijn een prachtige bron voor allerlei onderzoek over een lange periode, vooral in de 18^e eeuw. Een index op die boeken bestond echter nog niet. De hier volgende index beperkt zich tot slechts vijf van de vele tientallen delen verpondingsarchief. Ik hoop dat deze index een aanzet moge zijn tot verdere indicering. In ieder geval hoop ik dat deze index voor alle gebruikers een nuttig hulpmiddel bij hun onderzoek moge zijn.

Koog aan de Zaan,
oktober 2006

P.M. Kernkamp

Onderzoek m.b.v. Verpondingsboeken

Welke verpondingsboeken staan in deze klapper en waarom juist deze?

Deze index bevat alle personen die in de verpondingsregisters of "maadboeken" van de *westelijke* Zaanstreek worden genoemd in de periode rond het jaar 1787. Waarom dat jaar? Omdat het tegen het eind van de achttiende eeuw is, en omdat 1787 in de Hollandse geschiedenis een interessant jaar was door de mislukte machtsgreep door de patriotten.

Helaas heeft het Gemeentearchief Zaanstad geen verpondingsboeken van de *oostkant* van de Zaan uit deze periode. Het archief van de banne Oostzanen, waarin deze boeken zich (zouden moeten) bevinden, is helaas in het beheer van het Waterlands Archief - waar het mijns inziens volstrekt niet thuishoort. Als gevolg daarvan kon ik niet beschikken over de benodigde originele boeken binnen de tijd die ik beschikbaar had. Het is mijn wens dat dit archief ooit nog eens aan het Gemeentearchief Zaanstad overgedragen worde.

Voor deze klapper is gebruik gemaakt van de volgende boeken:

<i>archief</i>	<i>inv. nr.</i>	<i>periode</i>	<i>plaatsen</i>
Assendelft, oud archief	105	1787	Assendelft
Krommenie, oud archief	119	1782-1795	Krommenie
Westzanen, banne	76	1777-1789	Westzaan
Westzanen, banne	127	1781-1791	Westzaandam
Westzanen, banne	200	1786-1789	"de drie dorpen": Koog aan de Zaan, Zaandijk en Wormerveer

Wat zijn verpondingsboeken?

Verponding was een vorm van belasting op onroerend goed. In de verpondingsboeken worden alle eigenaren genoemd van onroerend goed binnen het gebied waarvoor het boek werd gemaakt. Daarmee is een redelijk beeld te vormen van het aantal gebouwen in dat gebied, en de eigenaren van die gebouwen en van het land in datzelfde gebied. Men zou het daardoor enigszins kunnen zien als een voorloper van het kadaster, zij het in een veel primitievere vorm. Voor geografisch, demografisch en genealogisch onderzoek zijn de verpondingsboeken een mooie bron.

Een andere naam voor de verpondingsboeken is "maadboeken". Die naam verwijst naar de oude benaming mad, maad, made, mat of meet voor een stuk land. In oude veldnamen komt het vaak voor. De oude oppervlaktemaat "deimat" geeft oorspronkelijk aan hoeveel land, "mat", in een dag, "dei", gemaaid kan worden.

De belastinginner of "ponder" noteerde ieder jaar opnieuw alle eigenaren van onroerend goed in zijn gebied. Daarbij wandelde hij van zuid naar noord. Die volgorde is in deze klapper terug te vinden na de algemene index, in de gedeelten die per dorp zijn geordend. Ik heb ze daar in de oorspronkelijke volgorde weergegeven.

Indien binnen de periode waarin een bepaald boek werd bijgehouden de eigenaar wisselde, dan werd de nieuwe eigenaar op dezelfde plek in het boek genoteerd als de oude eigenaar. Daardoor kunnen meer eigenaren bij een perceel staan. Ik heb hen steeds in chronologische volgorde verwerkt, hetgeen te herkennen is aan het nummer in de kolom *volgnr.* Maar ook als twee of meer personen samen sigenaar waren, staan er meerdere namen bij een perceel. Hoe dat per geval precies in elkaar stak, dient u dus altijd te controleren aan de hand van de oorspronkelijke registers. Deze index is niet meer dan een hulpje om de personen te vinden die u zoekt.

Elk boek loopt over een bepaalde periode. Het is dus slechts een momentopname. Maar doordat dit soort registers doorgaans over een lange tijd is gemaakt, zitten in de meeste Zaanse archieven hele reeksen van verpondingsboeken, die met elkaar een lange periode beslaan. U kunt deze boeken met de bijbehorende inventarisnummers vinden in de verschillende inventarissen. Een overzicht treft u ook als bijlage aan na deze inleiding.*** Als gevolg van de lange periode waarin de boeken zijn gemaakt en bijgehouden, is het mogelijk om opeenvolgende eigenaren van onroerend goed terug te vinden.

Hoe overbrug je de periode tussen deze verpondingsboeken en het kadaster?

De laatste verpondingsboeken zijn gemaakt aan het eind van de 18^e eeuw. Het kadaster, dat een ononderbroken registratie van het onroerend goed in Nederland biedt, begint pas in 1832. Om het tussenliggende gat van meer dan 30 jaar te dichten, staan verschillende bronnen ten dienste.

Ten eerste zijn er natuurlijk de oude notariële archieven (ONA) van halverwege de 17^e eeuw tot 1842. Een index daarop bevindt zich bij het Rijksarchief in Noord-Holland, tegenwoordig Noordhollands Archief geheten, te Haarlem.

In de periode vóór 1811 zijn er vervolgens de transportakten; de akten waarin (onroerend) goed ten overstaan van schepenen van eigenaar verwisselde. Deze akten zijn te vinden in het oud rechterlijk archief (ORA). In de diverse registers bevindt zich doorgaans een index (op voornaam) op kopers.

Voor een aantal gebieden zijn er dan nog de Registers van Eigendomsovergang. Bij het Gemeentearchief Zaanstad vindt u ze op twee plaatsen:

In de statische archieven (SA) van Assendelft en Zaandam:

Assendelft	1812-1829
Zaandam	1831-1833

Daarnaast is er nog een aparte serie Registers van Eigendomsovergang, waarin de volgende registers te vinden zijn:

Koog aan de Zaan	1812-1826
Krommenie	1813-1842
Westzaan	1818-1833

Spelling

De Nederlandse spelling was aan het eind van de 18^e eeuw niet uniform vastgelegd. Een naam als Buis werd vaak gespeld als Buijs of Buys. Klaas werd vaak met een C geschreven, maar ook niet altijd. Dat soort zaken maakt het maken van een index lastiger, vooral als in verschillende plaatsen verschillend wordt gespeld. Ik ben in deze index uitgegaan van de meestgebruikte spelwijze voor elke naam.

Over het algemeen kan gesteld worden dat de persoon die het register van Assendelft schreef, een conservatiever spelling hanteerde dan die van de andere registers. Namen die elders met een K beginnen, beginnen in Assendelft met een C (Coning, Coster, Croon). In al die gevallen heb ik de Assendelftse variant gewijzigd in die van de andere plaatsen. Molenaar werd in Krommenie met twee oo's geschreven, maar vindt u in deze index gewoon als "Molenaar". Aan de andere kant schreef men in Westzaan hardnekkig de "moderne" varianten Kuiper, Kuit, Smid, Van Zaanen en Zwart, terwijl in de rest van de streek nog Kuijper, Kuijt, Smit, Van Saanen en Swart werd gespeld. In deze index staan alleen de oudere spellingsvarianten. Jammer dan voor Westzaan.

Namen met een dubbele of driedubbele klinker waarin de tweede c.q. derde opeenvolgende klinker een i is (Buis, Mooi, Heijnis), heb ik doorgaans zo in deze index opgenomen als hij het meest voorkwam - in de meeste gevallen was dat met een ij ("lange ij"). Ik heb nergens de y ("Griekse ij") gebruikt, omdat anders bij alfabetische ordening de i-klank die door de y wordt weergegeven verdwijnt naar het eind van het alfabet, in plaats van dat hij op de H volgt, waar je hem redelijkerwijs zou verwachten. Dat klinkt ingewikkeld, maar werkt naar ik hoop makkelijk.

"Van den Bergh", dat slechts een keer voorkwam, is "Van den Berg" geworden, maar "De Jong" werd "De Jongh", "Blaauw" werd "Blauw", etc. Deze standaardisatie is geschied om het zoeken te vereenvoudigen. Het lijkt willekeurig, en dat is het natuurlijk ook, maar dat is niet de schuld van de indiceerder; ik herhaal nog maar eens dat ik mij heb geconformeerd aan de in deze registers meest gebruikte spelling. Het verdient in alle gevallen aanbeveling om het originele register te raadplegen om de in de index gevonden vermelding te verifiëren.

Dubbele achternamen heb ik meestal op beide namen opgenomen, omdat vaak niet duidelijk is of het daadwerkelijk om een dubbele achternaam gaat. Willem Bruigom Tip is dus onder zowel de B als de T te vinden. Uitzondering heb ik gemaakt voor de naam Deutz van Assendelft, die ik alleen onder de D heb opgenomen, aangezien de familie Deutz de heerlijkheid Assendelft bezat en daar de toevoeging "van Assendelft" aan ontleende. In het verpondingsregister van Assendelft komt de naam ook nadrukkelijk voor als "de heer Deutz van Assendelft", en vervolgens nog tweemaal als enkel "Deutz" in compagnieschap met anderen.

Bij patroniemen eindigt de naam bij mannen op "sz" en bij vrouwen op "s", zoals dat in de Zaanstreek gebruikelijk was. De "z" bij de mannen staat voor "zoon". In enkele gevallen dat dat niet in het origineel was gebeurd, heb ik dat hier gewijzigd. Afgekorte patroniemen zijn door mij meestal voluit geschreven indien twijfel niet mogelijk was. "Jasp." is dan "Jaspersz" geworden, "Prs" werd "Pietersz", enz. Indien er alleen "C." stond heb ik dat uiteraard niet aangevuld, aangezien dat voor zowel "Claasz" als "Cornelisz" kan staan, ook al werd die eerste naam ook vaak als "Cl." afgekort. Ook een enkele "P." is niet aangevuld (Paulusz of Pietersz).

Ook bij voornamen heb ik standaardisering toegepast, alle op basis van welke variant het meeste voorkwam. Zo werden Arent en Barent tot Arend en Barend, en veranderde Klaas in Claas.

Andere eigenaren dan personen

Sommige gebouwen en stukken grond waren niet in eigendom bij een persoon, maar bij een groep personen, een bedrijf, kerkgemeente of de overheid. Zij zijn als volgt in deze index verwerkt:

Bedrijven staan gewoon op persoonsnaam als de vennoten/compagnons met name zijn genoemd. Van der Straaten & Beets is zodoende te vinden onder de S en onder de B. Molens staan zoveel mogelijk genoteerd met als eerste woord "molen" in het veld *achternaam* en zijn dus onder de M te vinden. Ook andere bedrijven die gezamenlijk eigendom waren, heb ik onder het trefwoord opgenomen dat mij het meest vindbaar leek: ankersmederij "Het Fortuin" staat dus onder de A,

Geloofsgemeenten heb ik in het veld *achternaam* geordend op de meest herkenbare naam: Doopsgezind, Gereformeerd, Luthers en Rooms. In het geval van de Doopsgezinden dient ook nog te worden gekeken op het woord Vermaning (de benaming voor hun kerkgebouw), dus onder de V.

Overheden en daar op lijkende instanties: zoveel mogelijk onder hun geografische naam als het om een plaatsnaam gaat, anders onder het hoofdbegrip, zoals "polder".

Aantallen

In totaal zijn door mij 4408 inschrijvingen in de database ingevoerd. Dat aantal is *niet* het aantal eigenaren, inwoners of huizen. Het is zuiver en alleen het aantal inschrijvingen in deze database. Sommige percelen hebben meerdere eigenaren gekend in de geïndiceerde periode, en sommige eigenaren hebben meerdere percelen in eigendom gehad, soms ook in meerdere plaatsen. Dubbele achternamen en weduwen / echtgenotes die onder zowel hun eigen naam als die van hun man stonden ongeschreven, zijn alle tweemaal in deze index opgenomen. En boven dat: personen die geen onroerend goed in eigendom hadden (waaronder vrijwel per definitie alle getrouwde vrouwen en alle kinderen waarvan nog een ouder in leven was) staan al helemaal niet in deze registers.

Hoewel dus geen gefundeerde conclusies kunnen worden getrokken uit deze index, is het wel aardig om te zien welke voor- en achternamen rond 1787 veel voorkwamen. Wat achternamen betreft loopt de Zaanstreek in de pas met landelijk veel voorkomende namen als Bakker, de Boer, Dekker, Kuijper, de Lange, Molenaar, Smit, Visser en De Vries. Kenmerkend voor die namen is dat het doorgaans om beroepen gaat. Meer typisch Zaanse namen die veel in deze registers voorkomen, zijn: Al, Boon, Buijs, Duijn, Groot, Heijnes/Heijnis, Nomen, Ris, Swart, Valk en Wit.

Ook de meest voorkomende voornamen (en door de aard van deze registers gaat het hierbij vooral om jongensnamen) wijken in geen enkel opzicht af van wat men nog steeds als "goed Hollandse" namen beschouwt. Ik heb mij hier maar even vergeten en domweg het aantal keren geteld dat de naam als eerste voorkomt in de kolom *voornamen*. Dat is verre van professioneel of absoluut betrouwbaar, zeker doordat sommige personen meerdere malen voorkomen, maar het geeft toch wel een aardig beeld. Verreweg het meest voorkomend is Jan (732 x). Daarna volgen Cornelis (391), Claas (340), Pieter (333), Dirk (364), Jacob (228), Gerrit (204), Willem (202) en Hendrik (194). De vervolgens vaakst voorkomende naam is Simon (100 x), en dat lijkt al iets meer een streekverschijnsel te zijn.

Gebruikte software

Bij het maken van deze index is gebruik gemaakt van het programma Excel van Microsoft.

Toelichting op de kolommen

volgnr.

Dit is het volgnummer dat ik zelf aan de inschrijvingen heb gegeven. Deze nummering loopt door alle boeken heen en maakt het eenvoudig om de oorspronkelijke volgorde terug te vinden in de database.

verp. nr.

Hier staat het inschrijvingsnummer van de genoemde eigenaar. Met behulp van dit nummer is de oorspronkelijke inschrijving eenvoudig terug te vinden in het origineel. In zowel de voorafgaande als de volgende verpondingsboeken is de inschrijving doorgaans terug te vinden rond hetzelfde nummer.

achternaam

De familienaam of het patroniem van de eigenaar van het onroerend goed; de beoogde belastingbetaler.

voornamen

De voornaam of -namen van de eigenaar, vaak met patroniem. In dit veld staan ook uitgebreidere omschrijvingen als " de kinderen van ..." of "de weduwe van...". Eventuele toevoegingen als "sr." en "jr." of het predikaat "mr." staan ook in dit veld. Overigens werd dat predikaat "mr." doorgaans gebruikt voor chirurgijns, soms voor schoolmeesters, en vrijwel nooit voor juristen.

register

Hier staat de naam van het gebied waarvoor het register werd opgemaakt. Vergelijk het overzicht op pag. 1.

straat, vierendeel of dorp

Voor de registers van Westzaandam en Krommenie staat hier de straat of het pad vermeld waaraan het onroerende goed is gelegen, maar bij de andere registers is dat minder precies. Assendelft en Westzaan waren verdeeld in zogenaamde vierendelen, terwijl Koog aan de Zaan, Zaandijk en Wormerveer als "de drie dorpen" steeds in één register zijn beschreven; in die registers is de plaatsbepaling beperkt tot de naam van het dorp zelf. Waar in het dorp de gevonden persoon eigendom bezat, moet dus worden herleid aan de hand van de plaats waar ze in het register staan ingeschreven; de inschrijvingen geschiedden immers gaande van zuid naar noord. Gebruik hiervoor de lijsten per register, na de algemene index.

In de meeste plaatsen staan ook eigenaren vermeld die niet in het dorp zelf woonden. In die gevallen staat vaak in de kolom "straat" de naam van de woonplaats. In een enkel geval kan die woonplaats vermeld zijn in de kolom *toevoegingen*, maar uitsluitend als de kolom *straat/vierendeel* al gebruikt was.

toevoegingen

hier staan de in sommige gevallen genoteerde extra aantekeningen zoals "burgemeester". Wanneer een inschrijving volledig is doorgehaald, staat dat ook in deze kolom. Indien bij eigenaren stond genoteerd dat zij zelf buiten het beschreven gebied woonden, staat hier de woonplaats vermeld.